

– EXPRESIA UNUI EU ÎN EXPANSIUNE –
ROMANUL CĂLĂTORIILOR. JURNAL INEDIT IV DE MARIN SORESCU

The Expression of an Ego in Expansion. The Travel Novel Marin Sorescu's Jurnal inedit IV

Conf. univ. dr. Mariana ANDREI
Universitatea din Pitești

*Abstract: Considering many types of literary diaries, belonging to the national or foreign literatures, (there are as many types of diaries as there are authors) and carefully establishing the principles regarding the diary (At least I am not interested in the diary that becomes literature. It's either one or the other... I enjoy literature separately. I am interested in the diary, as I was saying, as a document, as an authentic document), Marin Sorescu continues to travel, evoking waters I flew over and lands I crossed over, dazing himself and us by the novelty of the visited places, on the coordinates of a creative ego, in congresses, festivals, colloquiums, communication sessions, having one single common denominator, **poetry**, since poetry is not written by means of ideas but expressed by means of words.*

Keywords: Marin Sorescu, travel impressions, document diary, walking reflections, lyrical fragments

În jurnalul său intitulat *Il mestiere di vivere*¹, citat de Eugen Simion în studiul său ce se vrea un eseu despre jurnalul intim,² Cesare Pavese definește natura jurnalului intim ca o revărsare de gânduri din care pot fi deduse filioanele vieții interioare. Într-un alt fragment, autorul revine asupra acestei idei și ne invită, pe noi, cititorii, să aflăm ceva despre Cesare Pavese ca ființă existențială, ascunsă în destinul unui mare creator.

*De acum încolo știu că aceste însemnări de jurnal nu contează pentru descoperirea lor explicită, ci pentru fereastra pe care o deschid spre felul în care, în mod inconștient, mă comport. Ceea ce spun nu este adevărat, ci trădează – prin simplu fapt că o spun – ființa mea.*³

Ceea ce trebuie să reținem din acest fragment este că Pavese contestă ideea de sinceritate a jurnalului intim, fiind interesat de două mituri care-i determină existența: a scrie și a trăi, și nu în ultimul rând că un jurnal este o fereastră prin care poți pătrunde și privi ființa care *se scrie* sau ființa care se ascunde printre rânduri și pe care trebuie să o ghicești la o cotitură a textului, după cum ne sugerează Eugen Simion.

¹ Cesare Pavese, *Il mestiere di vivere*, Torino, 1952, în română Meseria de a trăi, traducere, note și postfață de Florin Chirișescu, București, Editura pentru Literatură, 1967

² Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001

³ Eugen Simion, op. cit., p 259

Folosind acest exemplu ne punem, firesc întrebarea ce se vede prin fereastra lui Marin Sorescu?

În primul rând un scriitor, autor al multor cărți de poezii, piese, romane, eseuri și pentru că scrisul său activ *riscă să degenereze în muncă*, și mai ales pentru a-și regăsi plăcerea, s-a refugiat și în pictură, din când în când, nu de alta, dar aceasta reprezintă pentru Marin Sorescu *o bucurie secretă și veche, o aspirație spre lumină*.⁴

Un scriitor complet, am spune, care ar dori să aibă și un jurnal. *Dar cine să i-l țină? Adică cine să i-l scrie și cine să i-l păstreze?*⁵

Având *toate calitățile unor străluciți grefieri ai propriului nostru suflet, în expansiune continuă, ca galaxia*,⁶ Marin Sorescu se simte atras de ideea de a scrie un jurnal intim, dacă acest *intim* nu ar atrage *curioșii*, nimeni alții decât *soțiile și impiegații de mișcare (Soțiile sunt curioase ca niște impiegați, impiegații curioși ca o soție)*.⁷

Scriitorul, care intuiește curiozitatea acestora *încearcă să pareze*, să-și ascundă și să-și simplifice viața sufletească, renunțând *la tot ce ar putea deranja în dreapta și în stânga*.⁸ Și atunci se întrebă, pe bună dreptate, de ce să mai scrie.

Nehotărârea poetului se simte încă de la publicarea primului volum în 1999, când ia hotărârea de a scrie în jurnalul său impresii de călătorie, pe care, neavând încredere în aparatele de fotografiat, le va immortaliza pe retină. *Să ne țină Dumnezeu retina proaspătă ca acum, să pot face însemnări până la capăt*.⁹

Deși Marin Sorescu este la curent cu diferitele tipuri de jurnale, (v. *Jurnalul în ploaie: Generalități – Jurnal*, 1999) se declară adeptul jurnalului lui Titu Maiorescu, jurnal telegrafic, care consemnează *temperatură, telegrame, ore de întâlniri, numele celor cu care a luat masa, feluri de bucate*, pentru că toate aceste *mărunișuri și amănunte creează vuietul colosal al unui grohotiș, alunecând pe un munte: o puternică senzație de viață, de adevăr și mișcare*.¹⁰

Ceea ce se poate observa cu ușurință este că Marin Sorescu, hotărât să-și publice scrierile, este adeptul unuia jurnal plin cu impresiile unui călător bântuit de neliniști, împins continuu de o

⁴ Marin Sorescu, Romanul călătoriilor. Jurnal inedit IV, Craiova, Editura Scrisul Românesc Fundația – Editura, 2009, p. 97

⁵ Marin Sorescu, Jurnal. Romanul călătoriilor, vol. I, București, Editura Fundației „Marin Sorescu”, 1999, p.7

⁶ Marin Sorescu, op. cit., vol. I, p. 7

⁷ Marin Sorescu, op. cit., vol. I, p. 7

⁸ Marin Sorescu, op. cit., vol. I, p. 7

⁹ Marin Sorescu, op. cit., vol. I, p. 144

¹⁰ Marin Sorescu, op. cit., vol. I, p. 8

curiozitate ușor de înțeles, dar, pe care, poetul român, cu binecunoscutu-i spirit de observație, vioi și imprezvizibil, dar și cu modul original de a prezenta viața în mișcările ei multiforme, o transformă într-o neîncetată și neobosită cunoaștere, aflat veșnic într-o călătorie inițiativă.

*Ce cauți dumneata la Singapore? < Poate că după atâta drum, ești obosit de călătorii? > – m-a întrebat cineva. Reflectez: După 55 de ani, nu ești numai obosit, dar încerci să găsești mereu altceva (dincolo de oboseală).*¹¹

Această explicație ar fi suficientă pentru alții, dar nu și pentru Marin Sorescu, care adaugă: *Ce caut eu la Singapore?!*, iar ceea ce simte poetul, dramaturgul, scriitorul, cronicarul, eseistul și nu în ultimul rând autorul de jurnale, Marin Sorescu, se subînțelege din semnele de punctuație, adică *Mă mai întrebați?*.

Hotărât, *Jurnal – Romanul călătoriilor*, sau nehotărât, *Jurnal – ceva ca jurnalul și ca romanul*, Marin Sorescu se simte atras de călătorii în țări tot mai îndepărtate, pentru că *bucuria cunoașterii planetei e a celor curajoși*.¹²

În acest al IV-lea volum de călătorii Marin Sorescu ne ia tovarăși și asistenți, după caz, în călătorii, însemnări de tot felul, evocări, fragmente lirice, transcrieri din presă, reflecții din mers și nu în ultimul rând ne face părtași la o durere unică în viața unui om – moartea mamei, care îi provoacă reflecții dureroase și meditații asupra vieții și morții.

Dacă în primul volum al jurnalului, Marin Sorescu declara fără puțință de tăgadă, ... *pe mine nu mă interesează jurnalul care devine literatură. Ori, ori ... Literatura îmi place separat. Jurnalul mă interesează, așa cum spuneam, ca document și ca autenticitate*,¹³ în acest volum, ne întâlnim cu un Marin Sorescu cuprins inexplicabil de un lirism sincer, în texte de o rară sensibilitate, presărate de simboluri și metafore.

*Călătoresc spre poezie – cu trenul – și nu mai conțin gândurile despre tine. Toate vagoanele le-am umplut cu gânduri despre tine. Încărcătură prețioasă. ... Totul e să nu se oprească din foșnet pleoapele tale care mă adie ... Vâjâitul pământului din noi ne amintește Beția culorilor. Dar să nu vorbim de culori, să vorbim de misterul tunelului, așteptând mereu o zare de lumină. Rămâi așa în pragul sufletului meu!*¹⁴

¹¹ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 129

¹² George Sorescu Marin Sorescu în patru continente, Jurnal II. Inedit, Craiova, Editura ALMA, 2006, p. 230

¹³ Marin Sorescu, op. cit., vol. I, p. 8

¹⁴ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 16

Volumul al IV-lea, spre care ne îndreptăm atenția, conține însemnări dintre anii 1975-1994, evocări, poeme, *poezii de făcut mâna*, privite, desigur, ca exerciții lirice: *Toată lumea se adapă ... / Stai, că bea și calul apă. / Apa curge lin în jgheab / Bună pentru El Zorab – (Fântâna)*¹⁵, impresii: *Din tren culeg mereu impresii / Le-a semănat pe câmpuri cine? / Crescând ca florile mireșii, / Se pare – anume pentru mine ... / Dă-mi, lume, praful în pupile, / Să-l cântăresc, plângând pe file!*¹⁶ multe reflecții *Cu câte trăiri te aduni! Cu câte simțuri te regăsești. Viața e făcută mai mult din presimțiri, rotunjite de gândul meu. Începe urcușul și noaptea cunoașterii.*¹⁷

După cum se observă și în acest volum, ca și în celelalte, textele în proză alternează cu cele în versuri, ca și când noi am putea uita pe poetul Marin Sorescu, în a cărui fire stă tocmai această trecere bruscă de la un gen literar la altul, de la o specie literară la alta.

De aceea nu suntem deloc surprinși, când în interiorul jurnalului descoperim următorul titlu: *Coborâri. În medii pastoral-folclorice*, și amintindu-și de fabulele create în perioada studiilor liceale, ne uimește cu o creație asemănătoare, cu titlul *Puiul măgarului, tot pui ... Puiul măgarului, tot mânz, / Iar doamna măgărița-i mama, / Ea are grija lui la prânz / Și toată ziua îi ia seama. / Și dulcea, ea, pe limba lui, / Îi spune: <Puiul mamei, pui!>.*¹⁸

Pasionat de poezie, dar și de călătorii, Marin Sorescu, prezent la diferite simpozioane, festivaluri sau congrese ale poezilor, ne va împărtăși impresiile sale, combinându-le pe cele strict profesionale, cu cele în legătură cu cazarea, masa, peisajul, care niciodată nu-i sunt indiferente.

În Columbia, este surprins de buna primire și de succesul avut, mai ales, în fața tinerilor: *Participă aici câteva sute, aproape o mie de tineri. Succes foarte mare! Îmi cer să repet poemul Shakespeare. (Le spun că data viitoare). Se aplaudă în continuu, minute în șir – și trebuie să mai citesc încă o poezie – Contabilitate.*¹⁹

Despre familia care l-a găzduit în Mexic, cu ocazia unui festival de poezie, Marin Sorescu notează: *Gazde perfecte! M-am simțit foarte bine în vila lor, cu grădină mare, cu vegetație tropicală.*²⁰

La festivalul de poezie din Karintia, Austria, este profund impresionat de deschiderea solemnă a festivalului cu participarea autorităților. *Steaguri! Intrarea printre soldați gătiți de*

¹⁵ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 118

¹⁶ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 92

¹⁷ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 15

¹⁸ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 24

¹⁹ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 103

²⁰ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 19

gardă. Apoi, corul pe scenă cu imnul Austriei. Salutările primarului și reprezentantului ministrului de interne și a președintelui statului.²¹

În Franța, la Lyon se întâlnește cu Jean Louis Courriol, care are foarte mulți studenți la limba română²² și continuă în paranteză *Am stat la ei la Lyon și am fost împreună la părinții lui și la vila lor din Masivul Central, zona – cu munți și Valea Loirei – ceva de vis!*²³

Călătorul Marin Sorescu, bântuit de neliniști și ispitit de *daimonul cunoașterii* este o fire sociabilă, comunicativă, gata oricând să cunoască alți oameni în general, oameni de litere în special, să pună și să răspundă la întrebări, să țină conferințe și să-și citească propriile poezii.

În Italia, *țară atât de plăcută*, în a căror viață culturală *e mai greu de pătruns ca autor străin, dacă nu rămâi mai mult timp acolo*,²⁴ activitatea lui este foarte apreciată, *conferința mea a avut succes, ... am citit poezii și am răspuns la întrebări, ... am dat un interviu pentru La Stampa, un altul mi-a apărut în Paese sera; altul într-un alt ziar*.²⁵

Fie că sunt *însemnări în alb - negru*, sau *însemnări de pe retină* sau pur și simplu însemnări, Marin Sorescu le adună pentru un *jurnal document*, cu o viziune proprie, având la bază o multitudine de întâlniri, de experiențe, de opinii, atent exprimate, doar urma să le publice, nu?

Vom întâlni în jurnal și multe impresii pricinuite de întâlnirea cu scriitori români sau străini. Dacă Rebreanu îi apare *ca un om foarte casnic, grijuliu la culme cu nevastă-sa și fiica, meticulos, chiar pedant în a-și nota mărunțișurile zilnice*,²⁶ cu Noica are o lungă discuție, foarte plăcută, în urma căreia notează: *E puțin speriat, tandru și afectuos, e uimit de afluența de tineri din toate specialitățile care vin să-l viziteze și să-i ceară sfaturi ... Îi place felul în care continuă să existe... Multă lume se oprea să-l privească. Unii veneau să-i strângă mâna. Filosoful se bucura de acest cerc de afecțiune de care se simțea înconjurat*.²⁷

Alte impresii, dar nu tot atât de favorabile ne transmite Marin Sorescu și despre Vadim Tudor sau Eugen Barbu, în timp ce lui Nichita Stănescu, îi aprecia, amuzându-se, felul lui original de a fi, geniul, dar și *spiritul de solidaritate*.

²¹ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 11

²² Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 59

²³ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 59

²⁴ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 60

²⁵ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 60

²⁶ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 33

²⁷ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 52. Întâlnirea cu Noica are loc la Sibiu, la întâlnirile Ramuri – Transilvania, inaugurate la 15 septembrie 1984, și Colocviile de carte ale revistei sibiene.

În *Dialog într-un act cu Max Frisch*, acesta îi mărturisește lui Marin Sorescu opinia sa despre jurnal: *Jurnalul l-am început din rațiuni practice, mai ales. N-aveam timp să scriu lung, detaliat, înfocat. Profesiunea mea de bază (sunt arhitect) nu-mi lăsa în acea vreme decât foarte puține momente pentru ambițiile mele literare. Trebuia să notez în fugă, pe genunchi, cum se spune, anumite gânduri. Am găsit această formă prescurtată, telegrafică, de a nota, în vederea neuitării lor, adică a reluării și a dezvoltării când voi avea răgaz... Răgazul scriitoricesc a sosit, dar atunci mi-am dat seama că n-are rost să stric, ca scriitor, ceea ce am făcut ca arhitect. Ce era notat în fugă, era foarte exact.*²⁸

În timpul discuției, lungi și interesante, cu cunoscutul dramaturg și prozator elvețian, Marin Sorescu descoperă că părerilor lor despre jurnal coincid, amândoi fiind împotriva *literaturizării* jurnalului.

Tot în fugă, telegrafic, în vederea neuitării, notează și Marin Sorescu momentul alegerii ca membru titular al Academiei Române: *Din 39 de votanți, 36 au fost pentru, doi, contra și o abținere.* A fost prezentat de Nicolae Cajal, vice-președinte al Academiei Române, a avut o recomandare energică a doamnei Zoe Bușulenga, cuvinte elogioase și susținere călduroasă din partea lui Mihai Drăgănescu, președintele Academiei. Dacă este bucuros de onoarea primită nu știm, în schimb propunerea pentru premiul Nobel, făcută publică de Academie, îi stârnește o constatare amară despre români și felul lor de a fi, o premoniție, am putea spune, pentru finalizarea acestei acțiuni. *Academia m-a propus și pentru premiul Nobel, făcând publică această propunere – ceea ce, într-o țară ca a noastră, unde toate energiile se focalizează ca să omoare <capra vecinului>, propunerea devine un izvor nesecat de ură, invidii, șicane etc.*²⁹

Amară constatare și premonitoare, pentru că dintr-o însemnare a lui George Sorescu, fratele poetului, aflăm că *un memoriu, trimis din țară, a barat subiectiv totul, deși într-un ziar din Suedia, din cei 16 scriitori propuși pentru premiul Nobel, Marin Sorescu figura al treilea.*³⁰

Să fie oare întâmplător că la sfârșitul acestei scurte și amare consemnări, Marin Sorescu notează: *La radio, un vechi cântec popular: Ș-apucați la deal vâlcea, / Unde cântă turtureaua etc.?* Dacă ținem cont de faptul că poetul culegea folclor încă din timpul studiilor liceale, consemnarea acestor versuri apare ca o încheiere cu sens criptic și o semnificație anume, nu numai o pasiune ușor de observat în opera sa.

²⁸ Marin Sorescu, op. cit., vol. I, p. 255

²⁹ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 102

³⁰ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 102

În cele patru volume de jurnal publicate, nu găsim o cât de scurtă însemnare despre momentul numirii lui ca ministru al culturii, nu știm deci, ce sentimente l-au încercat, ce gânduri l-au neliniștit, ce planuri de muncă și-a făcut.

Cu toate acestea la mai puțin de un an de când era ministru, în acest volum, al IV-lea, ne uimește, totuși, cu o viziune proprie asupra acestei stări, pe care nu și-o dorise, de altfel. Autorul volumului *Singur printre poeți* explică într-un mod neașteptat și original, în stil propriu, ce înseamnă să fii ministru. *A fi ministru pentru scurt timp³¹ este modul meu de a fi boem. Boemul își pierde zilele și nopțile cu prieteni golind pocale ... Boemul ministru își pierde zilele și nopțile cu birocrății, neatingându-se de alcool, într-o stare de stres continuu, pentru alții.*

Boemul-boem, se simte mereu bine, pentru el. Boemul-ministru, se simte rău pentru el, încercând să facă bine pentru alții. Cu toate acestea, amândoi au și ceva în comun și anume: *pierderea de timp și ruina sănătății.*

Și atunci, ne întrebăm sincer, dacă nu a vrut, de ce a acceptat funcția. Răspunsul vine imediat, ca și cum întrebarea noastră, pusă în gând, ne-ar fi fost auzită: *Am acceptat aceste riscuri majore conjugate din cauza descoperirii în mine a unui stoc de energie suplimentară, care trebuia dată de pomană. Și dacă n-am înțeles cumva până acum, urmează finalul: Sunt ministru dintr-un sentiment creștinesc. E o penitență a mea.³²*

Finalul mai aruncă încă o lumină așteptată de noi cititorii poetului, dramaturgului, prozatorului, cronicarului dramatic, eseistului și nu numai, Marin Sorescu, asupra modului de supraviețuire a unui artist, prin excelență, cu unul care deține o funcție nedorită, birocratică, nu de alta, dar poetul *cetățean al universului* și dotat după cum mărturisește Marin Sorescu cu *ascuțimea minții și marea-i curiozitate de cunoaștere³³ scrie poezii pe pânzele / Caravelor (?) / Acolo unde dau ocol / Albatroșii!³⁴ extrăgându-le din sufletul omenesc care nu se știe ce plantă este.³⁵*

Jurnalul accede la statutul de **Carte** prin *creația din interiorul lui*, spune Eugen Simion, înțelegând prin creație *un mod de a scrie, un mod de a fi al celui ce face cronică vieții sale afective, capacitatea de a observa realul, de a surprinde fuga timpului și melancoliile individului*

³¹ Marin Sorescu a ocupat funcția de ministru al culturii în perioada 7 XI 1993 – 6 V 1995

³² Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 109

³³ Marin Sorescu, op. cit., vol. II, p. 231

³⁴ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 130

³⁵ Marin Sorescu, op. cit., vol. II, p. 231

*care înoată în fluviul timpului*³⁶, având ca veritabile calități literare spontaneitatea, sinceritatea, autenticitatea.

Dacă acceptăm ideea că jurnalul este o fereastră prin care îl poți vedea pe cel *care se povestește*, avem, acum, ocazia de a-l vedea pe Marin Sorescu într-un moment irepetabil, dureros, ce îl face să exclame: *Ce ușor se stinge un om!*³⁷ Acest om este mama lui, și dispariția ei îi provoacă nenumărate meditații asupra vieții și morții, poate și pentru că *e prima moarte pe care o văd de aproape și care m-a lovit cel mai tare*,³⁸ prilej cu care înțelege cu adevărat *ce înseamnă expresia <ți se rupe inima>*.

Dacă *nimeni nu știe că se va naște – dar toți știu că vor muri*³⁹, dacă *trăirea intelectuală a durerii e una suportabilă, în timp ce trăirea afectivă e îngrijorătoare*⁴⁰, ne întrebăm de ce oare poetul care a călătorit mult și a văzut și mai multe, este *profund tulburat și întors pe dos*.

Ne întrebăm este un fel de a spune, pentru că răspunsul l-am aflat și este consemnat mai sus. Nu ne rămâne decât să remarcăm sensibilitatea deja cunoscută a poetului, dragostea și respectul pe care le poartă mamei, femeie văduvă, care *m-a dat la studii* și care venea la Craiova cu carul plin de lemne și de alimente la oamenii care îl găzduiau.

Făcând o mică paranteză putem remarca dragostea și respectul care au existat și există între membrii familiei Sorescu, ajutorul frățesc, de neprețuit dintre copiii Nicolinei și ai lui Ștefan Sorescu, greu de înțeles pentru unii, dar sigur un model de urmat pentru toți.

Dacă *mama era de mult pregătită sufletește* ne spune cunoscutul poet, citând-o în acest sens: *Mă, sunt bătrână și trebuie să mă duc și eu unde s-au dus toți. Așa a lăsat Dumnezeu pe pământ. Voi să nu vă certați la moartea mea și să-mi faceți înmormântarea frumoasă, că eu n-am avut parte de petreceri în viața mea, el simte o neînțeleasă nedumerire: Dar cum poate fi frumoasă o înmormântare?*⁴¹, mai ales că neobișnuit cu astfel de întâmplări tragice îl încearcă, la cimitir *un sentiment de criminal, că tu pleci și lași pe cineva fără suflare*⁴².

³⁶ Eugen Simion, op. cit., p. 37

³⁷ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 37

³⁸ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 40

³⁹ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 53

⁴⁰ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 41

⁴¹ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 40

⁴² Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 40

Bocetul Lenii lui Mitrele îl cutremură pe poet și îl ascultă plângând: *Țață Nicolîța, te găseam întotdeauna când treceam la deal pe scaun la poartă și mai stam și noi de vorbă! De acum cu cine mai tăinui și eu? Ca n-o să te mai văd când trec la deal*⁴³.

Adept al jurnalului lui Titu Maiorescu, care consemnează *mărunțișuri* și *amănunte* ce alcătuiesc *o puternică senzație de viață*, Marin Sorescu notează în jurnal cumpărăturile făcute pentru înmormântare, cine a participat, cine a trimis și publicat în ziare mesaje de condoleanțe. Ne surprinde și reflecțiile lui asupra divinității, vieții și morții, raiului și iadului. Dacă *sufletul e ca o prepeliță împușcată la o margine de lan, căreia i-au fost paralizate aripile, dar conștiința ei e vie și contemplă lanul unde s-ar fi putut ascunde, unde a trăit, a clocit și a scos pui*⁴⁴, *omul la marginea lanului vieții este lipsit de elan; i-a fost împușcat elanul aripilor. A murit din punct de vedere al celor din jur*⁴⁵.

Reflecțiile asupra sufletului, *această energie imaterială care se simte solidară o vreme cu materialitatea care a creat-o*⁴⁶, mitul lumânării – colac sau *statul*, un obicei din Oltenia natală, o lumânare lungă cât trupul mortului făcută colac și care trebuie să ardă 44 de zile, sau *pedeapsa vie*, care presupune ca omul să se roage la Dumnezeu pentru a-și ispăși păcatele pe lumea asta, pentru că *cei care suferă mult, cei care se chinuie până mor, după aceea, nu mai îndură nimic*⁴⁷, reprezintă încercări și poate reușite ale poetului de a depăși pierderea suferită, deși îl macină un dor teribil de mamă.

25 decembrie 1984 este primul Crăciun fără ea, pe care și-o închipuie singură în cimitirul de la Săliște în prima ei iarnă petrecută acolo. Încercând să se liniștească, să înțeleagă, poate, ceea ce i se întâmplă, meditează: *Moartea e doar o transformare a vieții care scapă simțurilor noastre, căroră le schimbă lungimile de undă ale percepțiilor și intervine o incompatibilitate a comunicării*⁴⁸.

Și iată cum, prin fereastra deschisă de jurnal, descoperim un om legat sufletește de Oltenia natală și de obiceiurile ei, un om sensibil, iubitor de familie, o personalitate complexă, un *călător*, dar și un *anticălător*, un simbol al creativității, al deschiderii spre universal.

⁴³ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 38

⁴⁴ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 45

⁴⁵ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 46

⁴⁶ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 46

⁴⁷ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 57

⁴⁸ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 61

Marin Sorescu avea, se știe, nostalgia arborilor mari încă din perioada copilăriei sale. Mai târziu, în Vâlceaua Bonii, acasă, îmbrățișează un copac, exclamând: *Ăsta e copacul meu!*⁴⁹. Poezia *Copacul* inclusă în acest jurnal ne amintește de Marin Sorescu care debutase *singur printre poeți*, și acum, *un copac singuratic / În cel mai mare port / Din lume!* care privind vapoarele ce vin și pleacă în fiecare zi *ar dori să fie catargul / Oricărui vas / Care pleacă ...!*⁵⁰.

Copac singuratic sau catarg pe vasele călătoare, poetul Marin Sorescu simte că timpul nu-i este prieten și trece mult prea repede pentru câtă nevoie ar avea de el *Avem atât de puțin timp / Pentru orientări*. Plecat pe drumul cunoașterii, într-o călătorie inițiativă, poetul se grăbește, convins fiind că *Până să vezi ce-ți face bine / Și ce-ți face rău, / Te-ai și dus (Cunoaștere)*⁵¹.

Bibliografie

Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001

Florin Chirițescu, *Meseria de a trăi*, București, Editura pentru Literatură, 1967

George Sorescu *Marin Sorescu în patru continente, Jurnal II. Inedit*, Craiova, Editura ALMA, 2006

Marin Sorescu, *Jurnal. Romanul călătoriilor*, vol. I, București, Editura Fundației „Marin Sorescu”, 1999

Marin Sorescu, *Romanul călătoriilor. Jurnal inedit III*, Craiova, Editura Scrisul Românesc Fundația – Editura, 2008

Marin Sorescu, *Romanul călătoriilor. Jurnal inedit IV*, Craiova, Editura Scrisul Românesc Fundația – Editura, 2009

⁴⁹ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 128

⁵⁰ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 130

⁵¹ Marin Sorescu, op. cit., vol. IV, p. 82